

ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ЯРОШЕНКО Ірина Володимирівна

УДК 78.071

**МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ А.КУШНІРЕНКА
В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ХОРОВОГО
ВИКОНАВСТВА НА БУКОВИНІ**

17.00.01 – теорія та історія культури

А в т о р е ф е р а т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Київ – 2005

Ц/313(4чк)

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00762216 (O)

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана у Державній академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор
УЛАНОВА Світлана Іванівна,
Державна академія керівних кадрів
культури і мистецтв,
професор кафедри теорії, історії
та практики культури

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
АФАНАСЬЄВ Юрій Львович,
Державна академія керівних кадрів
культури і мистецтв,
завідувач кафедри мистецтвознавства
та експертної діяльності

кандидат мистецтвознавства, доцент
ПАЛЬОННИЙ Володимир Іванович,
Вінницький державний педагогічний
університет ім.М.Коцюбинського,
доцент кафедри ансамблевої гри
та естрадного мистецтва

Провідна установа: Київський національний університет
культури і мистецтв,
кафедра теорії та історії культури,
Міністерство культури і туризму, м. Київ

Захист відбудеться "13" листопада 2005 р. о 14⁰⁰ годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.850.01 у Державній академії
керівних кадрів культури і мистецтв (01015, м.Київ, вул.Січневого
повстання, 21, корп. 15).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державної академії
керівних кадрів культури і мистецтв (01015, м.Київ, вул.Січневого
повстання, 21, корп. 11).

Автореферат розісланий "10" листопада 2005 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Овчарук О.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інтерес до історії музично-просвітницького руху в Україні після проголошення її незалежності має постійну тенденцію до зростання. Проблематика, пов'язана з цим явищем, розглядалася багатьма музикознавцями, але найбільш вагомими виявилися здобутки, в яких увага дослідників була зосереджена на вивченні процесів виокремлення національних ознак музичної культури порівняно з іншими традиціями, що мали вплив на неї.

Позитивний досвід у цьому напрямку демонструють наукові розробки, присвячені аналізу творчості та просвітницької діяльності тих, хто розбудовував українську музичну історію на теренах Західної України в умовах, коли території, що входять сьогодні до її складу, тривалий час перебували під диктатом різних державних та національних ідеологій. Особливо помітним він став у XIX столітті, досягнувши своєї критичної межі у передвоєнний та післявоєнний періоди XX століття, коли спостерігається нескінченна зміна адміністративних підпорядкувань західноукраїнських територій. Їх розривають та ділять між собою Австро-Угорщина, Німеччина, Польща, Росія (спочатку імперська, а згодом і радянська).

Така складність історичного буття українського етносу не стала перешкодою для збереження ним власних традицій та розвитку на їх основі своєї культури в усіх її формах, про що свідчать праці М.Білинської, Ю.Булки, Й.Волинського, Р.Горака, І.Гриневецької, К.Демочко, М.Загайкевич, Л.Кияновської, М.Пономаренка, С.Процика, М.Черепанина, Ю.Ясіновського, в яких розглядається діяльність західноукраїнських митців XIX – першої третини XX століття у її багатоглибких вимірах. Проте зорієнтовані ці музикознавчі розвідки на питання, що висвітлюють специфічність становлення національних музичних традицій на територіях Галичини. Саме у такому напрямку вивчалась і культура буковинського краю, який, як і інші західноукраїнські землі, входив до складу Австро-Угорщини і певний час підпорядковувався польсько-галицькому територіально-адміністративному устрою. Буковинська музично-культурна спадщина представлена у мистецтвознавчих дослідженнях або в контексті цих зв'язків, або у вигляді окремих нарисів, журнальних та газетних статей. Отже, на сьогодні немає досліджень, які б системно і цілісно відтворювали протікання культуротворчого процесу у цьому ареалі, і в тому числі, його складової – музичної творчості.

Посилює необхідність більш предметного вивчення буковинської культури наявність чисельної кількості яскравих постатей, якими вона представлена, особливо у XX столітті.

Серед них – фундатор і керівник Буковинського ансамблю пісні і танцю, диригент, фольклорист, педагог, композитор, Народний артист України, лауреат Національної премії України імені Тараса Григоровича Шевченка та

ЛАНЬ М. В. Стефанів
АН України

літературно-мистецької премії імені Сидора Воробкевича, громадський діяч, з іменем якого пов'язана музична історія буковинського краю, академік Академії мистецтв України А.Кушніренко.

Багатогранність його музичної діяльності неодноразово привертала увагу відомих діячів української науки і мистецтва: А.Гнатишина, М.Головащенко, А.Добрянського, А.Мокренка, О.Правдюка, М.Ткача та інших, які у своїх висловлюваннях і відгуках – оцінках його творчості підкреслюють вагомість внеску, що зробив А.Кушніренко у розвиток професійно-хорового виконавства на Буковині, й історичну значущість його діяльності у збереження та подальший розвиток музично-просвітницьких традицій цього краю.

Отже, актуальність дослідження зумовлена недостатнім вивченням творчої діяльності А.Кушніренка і професійно-хорового виконавства на Буковині в цілому, необхідністю використання досвіду митця у сучасних умовах, важливістю об'єктивної оцінки його ролі в національному поступі. Це й обумовило вибір теми – “Музично-просвітницька діяльність А.Кушніренка в контексті розвитку професійно-хорового виконавства на Буковині”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з програмою наукових досліджень і планами наукової діяльності кафедри теорії, історії та практики культури Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Мета дослідження – виявити характерні риси музично-просвітницької діяльності та її особливості в контексті загальних тенденцій, що обумовили розвиток професійно-хорового виконавства на Буковині.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі **завдання**:

- визначити основні тенденції розвитку музично-просвітницького руху на Буковині порівняно з Галичиною;

- виокремити особливості становлення в межах цих тенденцій хорового виконавства на буковинських землях у ХІХ – першій половині ХХ століття;

- простежити подальший розвиток професійно-хорового виконавства на Буковині у радянський період на прикладі діяльності Буковинського ансамблю пісні і танцю під керівництвом А.Кушніренка;

- охарактеризувати напрямки творчої діяльності цього митця у 70–80-ті роки ХХ століття та в умовах відродження української державності;

- узагальнити його досягнення у проекції на історичні особливості розвитку співацько-хорових та просвітницьких традицій буковинського краю.

Об'єкт дослідження – розвиток професійно-хорового виконавства як складової музично-просвітницького руху на західноукраїнських землях.

Предмет дослідження – музично-просвітницька діяльність А.Кушніренка в контексті історичних традицій професійно-хорового виконавства на Буковині.

Для розв'язання поставлених завдань використовувались такі **методи дослідження**: *аналітичний* – при вивченні документальних матеріалів, які характеризують динаміку розвитку тенденцій, що сприяли становленню професійно-хорового виконавства на Буковині та творчої спадщини тих митців, які їх визначали своєю діяльністю; *порівняльно-історичний* – у виокремленні передумов, що визначили специфічність протікання цього процесу на буковинських землях порівняно з галицькими; контент *аналізу* – для з'ясування вагомості внеску в розвиток музично-просвітницьких традицій А.Кушніренка; *теоретичний* – у підведенні підсумків дослідження; частково використовувалися також елементи *етнометодології* – у характеристиках діалектики передачі етновагомої інформації в умовах впливу ідеологічного фактора та іншомовних культурних традицій і принципи соціодраматичного підходу, коли розвиток буковинських вокально-хорових та просвітницьких традицій розглядається на прикладі соціокультурного життя індивіда і його смисложиттєвого наповнення в різних за ідеологічним забарвленням сценаріях; *біографічний* – у відтворенні основних етапів музично-просвітницької діяльності А.Кушніренка.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

- уперше здійснено цілісне дослідження музично-просвітницького наробку А.Кушніренка в різних його складових: композиторської творчості, диригентсько-хорового виконавства, фольклористики, педагогічної, громадської, організаційної та наукової діяльності, тобто тих здобутків, що сприяли відродженню та розвитку професійно-виконавських і культурно-просвітницьких традицій Буковини;

- визначені тенденції, що обумовлювали спрямованість буковинського музично-просвітницького руху на використання професійно-хорового виконавства як засобу збереження етнорегіональних особливостей музичних традицій краю;

- відтворена цілісна картина становлення професійно-хорового виконавства на Буковині і доведено, що її історична детермінованість була збережена саме завдяки творчій діяльності А.Кушніренка, який у різних її формах прагнув відродити й розвинути духовні настанови своїх попередників і, перш за все, С.Воробкевича;

- висвітлено історичні етапи формування професійно-виконавського мистецтва Буковини: від аматорських до професійних форм та роль у ньому народних і західноєвропейських традицій;

- дістали подальший розвиток ідеї щодо вагомості впливу української хорової культури другої половини ХІХ – початку ХХ століття на активізацію мистецького життя Буковини та зростання в ньому вагомості національних елементів;

- розглянуті у форматах загальних характеристик розвитку культури буковинського краю у ХІХ – ХХ століттях особливості концертно-

виконавської діяльності Заслуженого Буковинського ансамблю пісні і танцю та її значення для української культури;

– введено в науковий обіг нові матеріали, історичні факти, які дозволяють відкрити невідомі сторінки розвитку професійно-виконавського мистецтва на Буковині.

Практичне значення дослідження. Матеріали проведеного дослідження можуть бути використані у подальшому розробленні проблем історичного розвитку української музичної культури і стати основою для подальших музикознавчих та культурологічних розвідок у цьому напрямку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що матеріали, висновки, положення пропонованого дослідження збагачують наукове уявлення про вітчизняну музичну культуру, сприяють збереженню і передачі досвіду сучасних митців, які визначають її долю; вони можуть бути використані при читанні лекцій з історії української музики, хорознавства, історії розвитку української музичної культури на Буковині, на музичних факультетах вищих навчальних закладів культури і мистецтва, курсах підвищення кваліфікації, а також при підготовці підручників, збірників та іншої навчально-методичної літератури з музичного навчання та виховання.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження оприлюднені у виступах на: Всеукраїнській науково-практичній конференції “Художня освіта і суспільство XXI століття: духовні, культурологічні, мистецькі виміри” (Київ, 2004); VII Всеукраїнській історико-красознавчій конференції “Буковина – мій рідний край” (Чернівці, 2004); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Культуротворча парадигма українського націотворення” (Івано-Франківськ, 2005); міжнародній науковій конференції “Василь Сімович – особистість, науковець, громадянин” (Чернівці, 2005); II міжнародному науковому семінарі “Кайндлівські читання” (Чернівці, 2005) та науково-практичній конференції “Мистецька освіта та мистецтво освіти в контексті сталого розвитку суспільства” (Київ, 2005).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації знайшли своє відображення у монографії та 8 одноосібних статтях, з них – 5 у фахових виданнях ВАК України з мистецтвознавства.

Структура дисертації обумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (220 найменувань). Загальний обсяг роботи – 196 сторінок, з яких 181 сторінка становить основний текст.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету і завдання; визначено об'єкт і предмет дослідження, подано відомості про зв'язок роботи з науковими програмами, охарактеризовано методи дослідницької роботи, розкрито наукову новизну, практичне значення,

апробацію та впровадження здобутих результатів у практику, надані відомості про публікації та загальну структуру дисертації.

У першому розділі **“Розвиток професійно-виконавського хорового мистецтва на Буковині”**, що складається з 3-х підрозділів, розглядаються тенденції, які спрямовували музично-просвітницький рух в Україні у дорадянський період і сприяли розвитку вокально-хорового виконавства на Буковині, а також визначили його особливості на етапі професіоналізації (40–60-ті роки ХХ століття).

Аналіз історичних умов, у яких перебувало культурне життя буковинського краю, доводить, що український рух розгортався тут набагато повільніше ніж в інших регіонах Західної України.

Румунізація, оніменчення негативно впливали на українську еліту, інтереси якої постійно знаходилися під тиском дискримінаційних заходів. Буковина також була найбільш багатонаціональною серед усіх австрійських провінцій. Це була також сільськогосподарська провінція, тому міська культура не мала тут розвинутих форм, аналогічних тим, які домінували в цей час в Австрійській імперії.

Строкатість спостерігалася й у релігійному житті. Помітні зміни в ньому розпочалися наприкінці ХVІІІ століття, коли Буковина входить у склад Галичини. Завдяки діяльності православної та греко-католицької церков відкривається низка навчальних закладів різного рівня. Серед них – “клерикальна школа” в Сучаві (1789 р.), приватні школи з українською мовою викладання, так звані “дяківки”, Чернівецька гімназія (1808 р.) із німецькою, румунською та польською мовами викладання. У 1827 році на базі “клерикальної школи” відкривається Чернівецький “Теологічний інститут”.

Активізація діяльності греко-католицької церкви щодо відродження традицій (хор і оркестр Львівської митрополичої кафедри, Перемишльський дяківський інститут, де викладався церковний спів, а з 1828 року починає діяти музична школа, організація хору при кафедральному соборі під керівництвом відомого в Європі диригента і композитора А.Нанке) і поява перших вітчизняних музичних професійних кадрів – М.Вербицького та І.Лаврівського, які після закінчення перемишльської школи продовжили її традиції музичного виховання, сприяли розвитку диригентсько-хорового виконавства та його розповсюдженню по різних містах і селах Галичини. Під керівництвом І.Сінкевича, випускника перемишльської школи, перший хоровий гурток з'являється й у Чернівцях, де серед мешканців міста переважала зацікавленість інструментальною музикою західного зразка.

Після 1848 року вага української національної ідеї на буковинських землях починає зростати. Першим проти утисків австрійської влади щодо української мови в школі і церковному діловодстві виступив буковинський владика Євген Гакман. Він вклав багато сил для заснування Чернівецького університету, згуртувавши навколо цієї справи місцеву інтелігенцію, випускників Віденського та Львівського університетів і православне

духовенство. З 1850 року хоровий спів за його підтримки набуває статусу обов'язкового предмета в усіх навчальних закладах Буковини. Найбільш ушлявленим став хор першої Чернівецької гімназії під керівництвом Ф.Звонічека, який влаштовував періодичні публічні концерти.

У цей період розширюються культурні зв'язки буковинців. Вони орієнтували не тільки на західноєвропейський досвід, але й вітчизняний з Наддніпрянщини і, перш за все, творчі здобутки українських письменників. Так, у 1849 році у Чернівцях з'являється латинською мовою переробка "Наталки Полтавки" І.Котляревського під назвою "Дівка на відданні", автор – священик І.Озаркевич.

Постійними стали, незважаючи на політичні конфлікти, боротьба Буковини за незалежність від Галичанської адміністрації й контакти з представниками галицької музичної еліти, серед якої було багато представників буковинської "діаспори". Найбільш відомий її представник, завдяки своїй музично-просвітницькій діяльності, К.Мікулі, керівник із Галицького музичного товариства у Львові (1858 р.). З його підтримки у Чернівцях з'являється перша музична організація "Співацьке товариство", яка згодом трансформується у "Товариство сприяння музичному мистецтву на Буковині". При ньому починає функціонувати бібліотека, музична школа, комітет з організації концертних заходів.

У 60-ті роки паралельно з діяльністю музичних товариств розширюється вплив хорової школи Чернівецької духовної семінарії, яку очолює випускник Віденської консерваторії С.Воробкевич. З його ініціативи мережа хорових гуртків на Буковині розширюється, суттєво оновлюється також і хоровий репертуар. У ньому зростає вага творів західноукраїнських композиторів.

Про посилення інтересу до хорового виконавства свідчить популярність серед публіки "виступів-імпрез" кращих церковних хорів у Чернівцях. Значну роль у цьому процесі відіграло просвітницьке товариство "Руська Бесіда", організоване у 1869 році за аналогом львівського. Одним з його фундаторів був С.Воробкевич. Головним завданням, на вирішення якого орієнтувало свою діяльність товариство, вважалося виховання всіма доступними засобами нового покоління буковинців-українців.

З буковинськими просвітницькими товариствами активно співпрацюють Ю.Федькович, А.Вахнянин. Наслідком такого співробітництва стало посилення на буковинських землях "українського впливу" у вигляді громадських акцій, присвячених ушануванню пам'яті відомих діячів української культури, більш широкого розповсюдження творів українських композиторів, зростання інтересу до хорової музики та хорового співу. У 1872 році за аналогом музичного товариства "Торбан", організованого А.Вахнянином, на Буковині починає діяти "Чоловіче співацьке товариство" під керівництвом випускника Празької консерваторії А.Гржималі, згодом – "Музичне товариство". Воно веде велику просвітницьку діяльність,

відкривається нова музична школа, яка готує кадри з високим професійним рівнем, достатнім, щоб здійснити у міському театрі постановку опери А.Гржималі “Зачарований принц”.

У 1875 році відкривається і Чернівецький університет з богословським факультетом, де вагоме місце займає викладання музики і хорового співу.

Зростання ролі музичної освіти на Буковині сприяло професіоналізації вітчизняних музичних кадрів: композиторів і виконавців.

Набуває значного розмаху й хоровий рух. Традиційним став обмін концертними виступами між численними хоровими товариствами: галицькими і буковинськими, які влаштовують гастролі-обміни накопиченим творчим досвідом. Щорічно влаштовуються музично-літературні вечірки і святкування на честь відомих діячів української культури: Буковини і Галичини, на вшанування пам'ятних для української історії дат.

Постійним учасником цих урочистостей був “Буковинський Боян”, створений у 1899 році на базі Руського літературно-драматичного товариства. Крім пропаганди творчості українських композиторів, важливим напрямком його діяльності стала популяризація української народної пісні та творів західноєвропейської музики. Таке поєднання обумовлювала багатонаціональність населення Буковини, яка зберігається.

На відміну від Галичини буковинські культурно-освітні товариства не могли не рахуватися з тим, що особливо яскраво позначилося як тенденція на видавничій діяльності, а також у лояльному ставленні до всіх культурних традицій з боку української інтелігенції, зорієнтованої більше на толерантність відношення до них ніж до автономізації цих відносин. Тому з прихильністю відносилися до всіх: як до видатних діячів українського музичного мистецтва, так і до західноєвропейського.

На початку ХХ століття хоровий рух охоплює майже всі соціальні верстви населення, що позначилося зростанням кількості співацьких товариств. Це сприяло створенню у 1905 р. нової музичної школи ім.Лисенка, школи яка б надавала всебічну музичну освіту, подібну Вищому музичному інституту в Львові.

Динаміка позитивного зростання ваги українських музичних інтересів у духовному житті краю була перервана подіями Першої світової війни, внаслідок яких Буковина перейшла у склад королівської Румунії. З 1918 по 1940 рр. у музичній культурі цього краю переважають румунські інтереси і симпатії, відроджується також вага німецьких культурних традицій. Українські потреби представляють осередки “Просвіти”, які проводять значну роботу із збереження українського національного досвіду. Завдяки діяльності цього товариства відновлює своє життя у 20-ті роки ХХ століття хоровий рух. Це “Буковинський Боян”, згодом – “Буковинський Кобзар”, який зосереджується переважно на виконанні обробок українських народних пісень та їх популяризації серед населення; “Мужеський хор” (1930 р.), що віддає перевагу у своєму концертному репертуарі творам українських композиторів.

20–30-ті роки ХХ століття – період підведення підсумків попереднього розвитку та критичного осмислення накопиченого досвіду. Фаховий рівень наробок цього періоду розвитку музично-просвітницького руху на Буковині уособлює творчість і громадсько-педагогічна діяльність Є.Мандичевського, Й.Шмідта. Вони своєю подвижницькою працею у складних умовах сприяли зростанню професійного рівня виконавської культури на Буковині і збереженню як основи тих найкращих національних традицій, які скеровували музично-концертне життя на найкращі зразки.

У розділі визначається особлива роль у цих процесах С.Воробкевича, який багато зробив для збереження народної пісні та її широкого залучення у культурно-освітній простір Буковини (“Співаники” для дітей). Він також заклав основи для розвитку професійної музичної традиції не тільки української, але й румунської. Підкреслюється й те, що С.Воробкевич, працюючи в різних за рівнем виконавської майстерності хорових колективах, заклав фундамент для формування диригентської та хорової школи у буковинському краї.

У 70-ті роки він присвячує багато часу пропаганді не тільки української пісні, але й досягненні професійної музики (робота у часописі “Кандела”, видання альманаху “Руська хата”), його просвітницька діяльність не обмежується видавничими і громадськими справами. Одним із вагомих її напрямків стала педагогічна робота на богословському факультеті Чернівецького університету та у православній духовній семінарії.

Воробкевич був першим композитором, що прилучився до поезії Т.Шевченка. У творах на вірші цього поета він прагне збагатити хорові засоби виразності шляхом використання різних стилєвих засад вітчизняної і західноєвропейської музики.

Пропагуючи українське слово музичними засобами (пісні на слова Ю.Федьковича і свої власні), він став широко відомим на Буковині та в Галичині як композитор, що пише не лише світську музику, а й релігійну. Ця музика глибока за змістом і різноманітна за тематикою, а тому стала зразком для багатьох його послідовників.

У розділі дається характеристика їхньої музично-просвітницької діяльності та внеску, який вони зробили для професіоналізації вокально-хорового виконавства на Буковині як провідного напрямку музичної творчості у другій половині ХІХ – першій третині ХХ століття. Це – творчість П.Бажанського, Є.Мандичевського, Ч.Порумбеску. Підкреслюється, що діяльність буковинських митців мала подвижницький характер. В умовах асиміляційної політики влади, постійного наступу на українську мову, культуру й освіту їх праця ставала осередком національного життя. Вони підготували зростання ваги хорового професійного виконавства у першій половині ХХ століття і сприяли своєю творчістю пошвавленню мистецького життя на Буковині в цілому – тенденція, яка посилюється у післявоєнні роки. У Чернівцях починає діяти філармонія та український музично-драматичний

театр, переведений з Харкова. У 1944 році відкриваються будинок народної творчості, мистецька студія “Художник Буковини”, хорова капела “Буковина” (1945 р.), хореографічний ансамбль народного танцю.

У 1949 році капела і хореографічний ансамбль злилися, утворивши Буковинський ансамбль пісні і танцю. У 1954 році при ньому створюється оркестрова група. Колектив веде активну гастрольну діяльність по різних областях Радянського Союзу. В цей період визначається й основна спрямованість у репертуарній політиці колективу. Переважна роль у програмах віддається буковинському фольклору, який керівники ансамблю збирають під час фольклорних експедицій, та творам українських композиторів (М.Колесси, Є.Козака, Б.Крижанівського).

Зростанню професійного рівня ансамблю сприяло відкриття культосвітнього та музичного училищ, які стали постачати нові кадри у колектив і чимало сприяли розширенню мережі самодіяльної творчості, що кореспондувала і новий матеріал для репертуару і творчі наробки народних майстрів, збагачуючи таким чином виконавську палітру колективу.

У 50-ті роки в умовах зростання ідеологічного тиску з боку влади під гаслами боротьби з націоналізмом, арештів та репресій Буковинський ансамбль пісні і танцю приходить до занепаду. Він посилюється в 60-ті роки, коли розпочинається процес розформування багатьох професійних капел (Харків, Дніпропетровськ, Полтава) та зростає зневага до хорового мистецтва взагалі. Саме в цей період колектив очолює А.Кушніренко, уродженець Тернопільщини, випускник Львівської консерваторії, вихований у традиціях диригентської школи, очолюваної М.Колесою.

А.Кушніренко навчався разом із багатьма відомими згодом представниками української оперно-симфонічної та хорової диригентської генерації 70–90-х років, яку представляють такі всесвітньо відомі нині імена: Б.Антків, С.Прокоп'як, В.Савчук, С.Турчак. У ті часи у Львівській консерваторії викладали А.Солтис, відомий композитор і диригент, учні М.Колесси і сам Колесса, А.Кос-Анатольський, В.Василевич, С.Людкевич та інші уславлені діячі української музичної культури.

Автор доводить, що найбільш вагомий вплив на формування творчих уподобань А.Кушніренка мали принципи організації навчального процесу, яких дотримувався М.Колесса як ректор консерваторії. Це – турбота про постійне зростання професійного рівня студентського хорового колективу шляхом залучення його до виконання різноманітного репертуару: від класичних творів Й.Гайдна, Ф.Генделя, В.А.Моцарта до хорових творів молодих композиторів-студентів (М.Скорика); залучення до активної діяльності у СНТ, через яке А.Кушніренко набуває досвіду фольклорних експедицій, у ті часи СНТ керує відомий фольклорист В.Гошовський, а фольклорною секцією – С.Людкевич; увага до практичної підготовки – саме в період навчання у Львівській консерваторії А.Кушніренко набуває свій перший диригентський самостійний досвід, керуючи студентським хором

Львівського державного університету ім.І.Франка та ансамблем пісні і танцю Львівського торгово-економічного інституту.

Не менш важливим фактором, що вплинув на формування його диригентської майстерності, слід вважати стажування – співпрацю з відомими диригентами, які очолювали Львівський театр опери і балету: Я.Вошчаком, С.Турчаком, та капелу “Трембіта”, її головним хормейстером тоді був О.Кураш.

Високий професіоналізм і хормейстерський талант стали тим важелем, що обумовив призначення А.Кушніренка у 1962 році на посаду художнього керівника і головного диригента Державного Буковинського ансамблю пісні і танцю. Великих зусиль він доклав, щоб зберегти колектив і надати йому самобутнього обличчя. Він наполегливо працює над утворенням у ньому, замість народної манери співу, академічної, вводячи в репертуар найкращі твори української класики: М.Леонтовича, М.Лисенка, О.Кошиця, К.Стеценка, велику увагу приділяє роботі над звуком, навичками ансамблевого музикування та іншими складовими хорової культури. А.Кушніренко займається також питаннями підвищення творчого рівня балетної й оркестрової груп ансамблю, збирає, записує і обробляє для свого колективу буковинський фольклор, щорічно проводить гастрольні виїзди у різні республіки Радянського Союзу, пропагує творчість чернівецьких композиторів В.Михайлюка, С.Сабадаша, Г.Шевчука, самобутній український танець тощо.

Усе це сприяло зростанню популярності колективу як самобутнього художнього явища радянської культури, що визначала як тогочасна преса, так і участь колективу у Декаді української літератури і мистецтва в 1969 році, гастролі в Румунію та присудження в цьому ж році колективу звання “Заслужений”. Про зростання інтересу до творчої діяльності колективу свідчить також видання репертуарних збірок буковинських пісень, зібраних та оброблених А.Кушніренком і грамзаписів виступів колективу. У 60-ті роки розпочинається також плідна композиторська діяльність митця, який заявив про себе вокально-хореографічною картиною “Буковинська весна”, що стала, як і інші його твори, основою для телефільму “Буковина, край зелений”.

Другий розділ “Творча та музично-просвітницька діяльність А.М.Кушніренка” складається з трьох підрозділів, присвячується просвітницькій діяльності митця у 70–80-х роках ХХ століття та в умовах відродження української державності. В цьому розділі висвітлюються характерні риси його творчості у проекції на розвиток буковинських співацько-хорових і просвітницьких традицій.

У 70-ті роки творча діяльність А.Кушніренка стає об'єктом всесоюзної та республіканської преси, яка узагальнює його досвід як художнього керівника Буковинського ансамблю пісні і танцю, диригента, композитора і фольклориста.

У публікаціях підкреслюється зростання ваги буковинського фольклору в репертуарі колективу у вигляді не лише пісні, але й обрядових стародавніх форм. У цей період колектив, який очолює А.Кушніренко, – учасник усіх фестивалів всесоюзного й республіканського значення, днів культури, що проходять у різних союзних республіках. Не зменшується гастрольна активність Буковинського ансамблю пісні і танцю, що свідчить про його популярність в ті часи та визнання найкращим колективом України.

У 70-ті роки репертуар цього колективу поповнюється новими композиціями на музику композиторів І.Миського, С.Сабадаша, які стали відомими завдяки ансамблю, і самого А.Кушніренка. Хоча репертуарну політику визначали ідеологічні вимоги, що надавали їй радянського присмаку, в цілому її більше характеризували композиції, в яких опосередковано відтворювалася у вигляді музично-танцювальних картинок самобутня народна культура буковинського краю в різних її традиціях. Про інтерес до репертуару колективу свідчить вихід у світ тематичних збірок, куди ввійшли найкращі твори з цього репертуару і обробки народних пісень, що стали найбільш популярними у слухачькій аудиторії. Обробки були різної складності, тому їх стали використовувати у подальшому як професійні, так і самодіяльні хорові колективи, що зіграло позитивну роль у збереженні української пісні та слова в умовах політичного курсу на інтернаціоналізацію і знищення елементів національного у духовному житті радянського народу. Саме популярністю колективу можна пояснити появу записів нових творів у виконанні Буковинського ансамблю пісні і танцю та кінофільму з аналогічною назвою.

Наприкінці 70-х років концертну діяльність Буковинського ансамблю ускладнюють зміни, що відбулися у стані музикування. Хорова й оркестрова самодіяльність поступово втрачає свою актуальність, натомість зростає вага естрадної музики і джазу, фольклорного напрямку у вигляді народних самодіяльних хорів, авторської пісні у виконанні ВІА.

Особливий успіх мала творчість В.Івасюка, який прийняв естафету збереження та розвитку традицій народної буковинської пісенності. Незважаючи на скорочення амплітуди гастрольної діяльності Буковинського ансамблю пісні і танцю, вона обмежується переважно Західною Україною, колективу вдалося сповільнити процес русифікації у цьому регіоні шляхом збереження в репертуарі домінуючого положення української пісні. Незважаючи на жорстку регламентацію з боку партійних органів її використання, Буковинський ансамбль пісні і танцю у 80-ті роки продовжує працювати над творами з українською тематикою, що стало своєрідним аргументом для залучення цього колективу у культурну програму “Олімпіади-80”, а також інші програми, які влаштовуються для іноземних туристів з Америки, Канади, Англії, Франції, Італії, Бельгії та інших країн світу.

Ці ж самі аргументи визначили рішення щодо творчих відряджень А.Кушніренка до Канади (1983, 1985 рр.), під час яких він працює з

аматорськими колективами української діаспори: жіночим хоровим колективом “Гагілка”, ансамблем “Сільські музики”, проводить семінари для диригентів-хормейстерів, читає лекції та організовує показові репетиції, відвідує музичний факультет університету Британської Колумбії тощо.

Наприкінці 80-х років посилюється орієнтація на використання у репертуарі Буковинського ансамблю пісні і танцю автентичного фольклору. А.Кушніренко працює над підготовкою для кінофільму “Співає Україна” фрагменту “Буковинське весілля”, а також над створенням нових вокально-хорових обрядових сцен: “Щедрий вечір, добрий вечір”, “Обжинки”, “Весна – красна”. Це – багатопланові музичні форми, які колектив репрезентує не тільки у виступах в Україні, але й Буенос-Айресі, Фінляндії, Румунії.

У 80-ті роки А.Кушніренко велику частину свого часу віддає громадській діяльності як голова Буковинського об'єднання самодіяльних композиторів. Велику увагу він приділяє молоді, підтримуючи і розвиваючи в неї інтерес до української народної пісенності, творчості українських композиторів. Реалії нового життя, що пов'язані із здобуттям незалежності України, дали можливість вийти Буковинському ансамблю пісні і танцю на нові творчі параметри своєї діяльності. Це – участь у першій хоровій асамблеї України, фестивалях “Козацька слава”, “Доля”, “Колиска миру”, програмах, присвячених святкуванню українських ювілейних дат (традиція, що відроджується з 1991 року), театралізованих музичних дійствах, пов'язаних із традиційно національними святами, “З Різдом Христовим” тощо.

Особливо запам'яталися тематичні концерти, присвячені пам'яті С.Воробкевича (1993 р.), “Народні обряди і звичаї Буковини”, “Духовна музика українських композиторів (1994 р.), пасхальний “Христос воскрес” (1996 р.).

Зростання інтересу до духовної скарбниці українських митців у діяльності А.Кушніренка позначилося його зверненням до музичної спадщини С.Воробкевича.

У 1996 році він видає дві збірки хорових творів цього композитора. Працюючи над ними, він видавався до розтиражування авторських рукописів, виправляв помилки, дописував пропущені ноти, вставляв темпові, динамічні, агогічні позначення, зводив поголосники, робив хорові переклади для сучасних виконавців. У дисертації підкреслюється, що А.Кушніренко, доводячи рукописи до вимог виконавської інтерпретації, зберігає тогочасну просвітницьку спрямованість цих творів і, водночас, прагне актуалізувати їх, акцентуючи увагу через композиційну побудову збірок на тих моментах, які виявляли в собі сучасне звучання, тобто несли педагогічну і культурно-просвітницьку місію у духовному вихованні молодого покоління.

Крім концертної та мистецтвознавчої діяльності, А.Кушніренко у 90-ті роки займається педагогічною. У 1992 р. він організовує кафедру музики при Чернівецькому державному університеті ім.Ю.Федьковича. Цей факт визначив початок процесу підготовки професійних хормейстерських кадрів для Буковини. І не тільки. На кафедрі почали готувати також педагогів,

вчителів музики та, що найголовніше, українознавства, в основу їхньої підготовки А.Кушніренко поклав принципи, яким наслідував усе своє життя. Це перевага практичної підготовки – вміння організувати і працювати з хором, зорієнтованість на просвітницькі ідеали, за які боролосся і віддало своє життя не одне покоління українських патріотів, відданість вітчизняним традиціям, носіями яких є національна духовна спадщина.

Особливу увагу він приділяє питанням диригентської техніки. У розділі характеризуються установки, з яких виходив у педагогічній діяльності в цей період А.Кушніренко.

У 90-ті роки зростає вага у творчій діяльності А.Кушніренка наукових розробок. Він продовжує вивчення спадщини С.Воробкевича, не припиняється і його концертно-виконавська діяльність, незважаючи на похилий вік.

Узагальнюючи творчий наробок А.Кушніренка як композитора, автор підкреслює значущість цих наробок для продовження справи розвитку буковинських співацько-хорових та просвітницьких традицій. Зокрема, наголошується на тому, що завдяки його діяльності не припиняє свого життя буковинський фольклор. Як фольклорист він записав понад тисячу народних пісень, танцювальних та інструментальних мелодій краю.

Захоплюючись жанром обробки народної пісні, А.Кушніренко сприймав його уособлення традиційної для української музичної еліти практики. У дисертації аналізуються принципи, з яких він виходив у роботі з народним мелосом, наводяться найбільш характерні для них приклади таких обробок. Типовими прийомами опрацювання фольклорного першоджерела для нього є варіаційні та куплетно-варіаційні побудови. Водночас, він використовує і такі, що виходять із глибинних основ народно-музичного мислення. Це елементи імпровізаційності, що завжди присутні у композиціях як стрижневі.

Прагнення до відтворення народної манери пісенного відображення сюжетних подій поетичного тексту спостерігається й у засобах хорової виразності: це – поєднання різних фактурних прийомів, що посилює “картинність” у сприйнятті музичного образу, зберігаючи при цьому простоту і ясність викладення музичної думки.

У його обробках простежується повага не тільки до фольклорних традицій буковинського краю, але й українських композиторських традицій, які йдуть від фундаторів цього жанру (М.Леонтовича, М.Лисенка, К.Стеценка) та тих, хто їх продовжував з використанням музичних технологій ХХ століття (П.Козицького, М.Колесси, С.Людкевича).

Крім обробок народних пісень, значна доля його творчого наробку складається з так званих “музично-хореографічних сцен”, що відроджують різні фрагменти буковинської обрядовості, оригінальних композицій у жанрах опери, сюїти, кантати тощо.

У дисертації розглядається як приклад його опера “Буковинська весна”, яка побудована на поєднанні принципів оперної драматургії з наскрізним розвитком, та тих, що характеризують особливості розгортання

“сюжетики” у народних епічних жанрах. Підкреслюється також, що А.Кушніренко, відроджуючи музично-театральні традиції, поєднує їх з іншими, теж регіонального значення. Яскраво свідчить про спрямованість його художніх інтересів кантата “Молюсь за тебе, Україно”, де класична формула жанрової побудови, на зразок тих, що зустрічаються у творах Й.С.Баха і Ф.Генделя, накладається на іншу, яка більш характерна для партесів та духовної музики православної традиції. Тут також є елементи, що свідчать про новий тип композиції. Це драматична сцена, втілена з оперним розмахом, але трансформована у монологічну площину.

Як зразок, що доводить прихильність А.Кушніренка до традицій С.Воробкевича, у розділі наводиться “Дума про Сагайдачного”, побудована на використанні в якості базових різних елементів коломийковості. Така романтична монотематичність пом’якшує рондальність побудови твору і надає їй наскрізного характеру у розгортанні музичних коментарів-епізодів до поетичного тексту.

Багато хороших творів А.Кушніренком написано на тексти українських поетів, і в цьому теж він подає себе як митець, що продовжує просвітницькі традиції свого краю. Це поезії не тільки класиків української літератури, але й сучасних письменників, особливо земляків.

Узагальнюючи характерні риси хорової творчості А.Кушніренка, автор проводить як провідну тезу про те, що це музикант, який знаходиться у поетичному пошуку нових виразних засобів, музикант, який присвятив усе своє життя справі збереження, відродження і продовження найкращих співацько-хорових та просвітницьких традицій буковинського краю, народних і професійних. І цей досвід є достойним внеском у скарбницю національної диригентської школи.

Для А.Кушніренка краса, що врятує світ, – це музика, висока свідомість і висока мораль, а головним принципом, на якому вона повинна ґрунтуватися, є безкорисність, повсякденна творча самовіддача і праця, пам’ять про тих, хто є твоїми вчителями, і ті ідеали, що вони заповідали як спадщину, а саме: ніколи не забувати про те, що тільки народна пісня є тією основою, з якої виростає національний композитор, а не космополіт.

Зберігаючи самодостатність буковинського мелосу, А.Кушніренко, водночас, переосмислює його характерні риси на основі здобутків професійного мистецтва, піднімаючи виразні можливості української пісенності до рівня сталих жанрів класичної музики: оперної драми, симфонічної поеми, сюїти тощо. Він створює “живі” музичні образи, різножанрові сцени з народного життя.

Висока виконавська культура А.Кушніренка, його професійний підхід та витончене музично-естетичне відчуття прекрасного якісно позначилися на подальшому розвитку не тільки українського музичного диригентсько-хорового мистецтва. Завдяки цим якостям відбулося становлення та професійне

зростання Заслуженого Буковинського ансамблю пісні і танцю, колективу, який за 45 років свого існування став відомим як в Україні, так і за її межами.

Колектив під керівництвом А.Кушніренка зробив вагомий внесок у справу відродження і популяризації української народної пісні в усьому світі, що стало підґрунтям для розвитку національної свідомості українства та його духовного єднання.

Особливої уваги заслуговує діяльність А.Кушніренка по відродженню духовної музики українських композиторів, зокрема С.Воробкевича, та поетичних творів представників української культури різних поколінь.

Вагому роль у розвитку музичної культури на Буковині відіграла культурно-просвітницька робота А.Кушніренка як засновника кафедри музики при Чернівецькому національному університеті ім. Ю.Федьковича та керівника студентського хору "Резонанс", який і сьогодні гідно репрезентує професійне хорове мистецтво не лише на Буковині, але й по всій Україні.

У **висновках** дисертації подано загальний підсумок роботи та окреслено перспективи подальшого дослідження цієї теми. У дисертації доведено, що:

1. Розвиток музично-просвітницького руху на Буковині відбувався під безпосереднім впливом тих тенденцій, які визначили його спрямованість на західноукраїнських землях, а саме: протистояння проти національного та духовного поневолення, яке мало переважно форму відстоювання права на автономію у релігійних питаннях через мову й збереження культурних традицій у сфері обрядовості, а також інших засобах виявлення незалежності українства в організації духовного життя шляхом надання принципам, на яких воно ґрунтувалося, етнонаціональної забарвленості. Всі різновиди громадських об'єднань, що виборювали своєю діяльністю ці прагнення на Галичині, повторюють себе й на Буковині. Водночас, історична доля цього краю, де українство переважно було зосереджене в селах, а у міського населення більше переважала зорієнтованість на західноєвропейські цінності, адаптовані до умов співіснування різномовних культурних традицій, визначила роль цих повторень як рівну, поряд з іншими формами відтворення іншомовного культурного досвіду.

2. Доведено, що хорове виконавство у західноукраїнському регіоні сприймалося як відродження та історичне продовження національних культурних традицій, а тому його уособлювали із самого початку переважно представники духовенства. Лише згодом, коли зростає у різних формах тогочасного музикування вага професіоналізму та розпочинається під його впливом поступове формування вітчизняної системи музичної освіти, художня еліта суттєво оновлюється на користь світської інтелігенції. На Буковині священництво зберігає своє домінуюче значення в організації хорового руху незважаючи на зміни, які відбуваються в його змісті. Розвиток і релігійних, і світських його форм пов'язаний з просвітницькою діяльністю,

яку веде буковинське духовенство. Яскравий приклад – творча біографія С.Воробкевича.

3. Встановлено, що вплив диригентсько-хорової культури Західної України цього періоду на професійно-виконавське мистецтво Буковини відображає ті тенденції та орієнтації, які у процесах становлення української професійної виконавської школи обумовили поетапність переходу від аматорського хорового музикування до професійного. Спираючись на просвітницький досвід галицьких музичних товариств, перші буковинські хорві колективи поступово включаються в музично-концертне життя краю. На їх розвиток впливали особливості репертуару, заходи, концерти, які проводилися по всій Західній Україні і були спрямовані на підвищення професійного рівня виконавців.

4. Охарактеризоване значення музично-просвітницької діяльності А.Кушніренка як художнього керівника Заслуженого Буковинського ансамблю пісні і танцю у відродженні та подальшому розвитку і збереженні співацько-хорових традицій краю. Аматорське виконавство він поставив на професійну основу шляхом поступового ускладнення репертуару. Пропагуючи українську пісню та самобутню обрядову культуру буковинців, А.Кушніренко не обминає творів українських класиків, збагачуючи, таким чином, виконавську палітру колективу. Він звертається також до творів сучасних буковинських композиторів, вивчає і відроджує духовну спадщину тих, хто був незаслужено забутий, а саме – С.Воробкевича.

Наслідуючи приклад свого попередника, А.Кушніренко продовжує розвивати освітні традиції Буковини, організовує кафедру музики при Чернівцькому державному університеті ім. Ю.Федьковича.

5. Узагальнені результати творчої діяльності буковинського митця у таких її складових, як концертно-виконавська, педагогічна, композиторська. Проаналізована роль буковинського фольклору у його мистецькій спадщині та особливості його використання в авторських хорових обробках та інших за жанрами оригінальних творах, визначений внесок А.Кушніренка як фольклориста і громадського діяча-просвітителя у справу збереження і пропаганди буковинської обрядової культури з використанням сучасних технологій.

6. Подальше вивчення процесів розвитку професійно-хорового виконавства на Буковині дає перспективну можливість глибше й об'єктивніше дослідити його принципи порівняно із західноєвропейськими аналогами. Дослідження може мати подальшу перспективу через вивчення професійної диригентсько-хорової творчості інших буковинських митців, їх творчих та культурних здобутків у проекції на загальну картину історичного буття української хорової культури.

Основні положення дисертації викладено у таких публікаціях:

1. **Ярошенко І.В.** Мистецтвом встелені шляхи. Андрій Кушніренко – диригент, композитор, педагог. – Чернівці: Прут, 2004. – 220 с.

2. **Ярошенко І.В.** Заслужений Буковинський ансамбль пісні і танцю та його роль у розвитку професійного виконавства на Буковині // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Зб. наук. праць. – Вип. XIII. – К.: Міленіум, 2004. – С.142-151.

3. **Ярошенко І.В.** Андрій Кушніренко (До 70-річчя від дня народження) // Мистецькі обрії'2003: Альманах. Науково-теоретичні праці та публіцистика / Академія мистецтв України. – К.: КНВМП “Символ-Т”, 2004. – С.387-390.

4. **Ярошенко І.В.** Принципи формування образного мислення диригента в творчому процесі А.Кушніренка // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Зб. наук. праць. – Вип. XIV. – К.: Міленіум, 2005. – С. 177-183.

5. **Ярошенко І.В.** Розвиток диригентсько-хорової культури Західної України у XIX ст. (Історичний аспект) // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 2005. – №1. – С.32-37.

6. **Ярошенко І.В.** Внесок Андрія Кушніренка у розвиток української музичної культури на Буковині // Вісник Прикарпатського університету: Мистецтвознавство. – Вип. VIII. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 145-153.

7. **Ярошенко І.В.** Методичні засади і педагогічний почерк М.Колесси // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. – Вип. 202. Педагогіка та психологія. – Чернівці: Рута, 2004. – С.199-205.

8. **Ярошенко І.В.** А.Кушніренко – дослідник музичної спадщини Сидора Воробкевича // Буковинський історико-етнографічний вісник. – Вип.6. – Чернівці: Прут, 2004. – С. 289-296.

9. **Ярошенко І.В.** Тенденції музичного розвитку на Буковині першої половини XIX ст. // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології: Зб. наук. праць. – Т. 1 (19). – Чернівці: Прут, 2005. – С.181-188.

Ярошенко І.В.

Музично-просвітницька діяльність А.Кушніренка в контексті розвитку професійно-хорового виконавства на Буковині. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.01 – теорія та історія культури. – Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Київ, 2005.

У дисертації розглядається музично-просвітницька діяльність відомого буковинського композитора, хорового диригента, фольклориста, педагога,

Літв. м. В. Стефанька
АН України

музично-громадського діяча Андрія Кушніренка в контексті розвитку професійно-хорового виконавства на Буковині в різні періоди.

Розглянуті етапи розвитку професійного хорового виконавства на Буковині, починаючи з XIX до першої половини XX століття. Дається аналіз музично-просвітницької діяльності представників буковинського краю. Особлива увага приділяється творчості С.Воробкевича і його послідовникам: П.Бажанському, Є.Мандичевському, Ч.Порумбеску. Розкриваються особливості, які визначили характеристики професійного хорового виконавства на Буковині в радянський період, висвітлено діяльність Заслуженого Буковинського ансамблю пісні і танцю, а також охарактеризовано його роль в процесах відродження хорових традицій на буковинських землях.

Розкрито особливості творчої, концертно-просвітницької діяльності А.Кушніренка у контексті становлення професійного диригентсько-хорового мистецтва, зроблено характеристику композиторської творчості відомого митця.

Ключові слова: Буковина, професійно-хорове виконавство, музично-просвітницька діяльність.

Ярошенко И.В.

Музыкально-просветительская деятельность А.Кушниренко в контексте развития профессионально-хорового исполнительства на Буковине. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.01 – теория и история культуры. – Государственная академия руководящих кадров культуры и искусств, Киев, 2005.

В работе рассмотрено музыкально-просветительскую деятельность выдающегося буковинского композитора, хорового дирижера, фольклориста, педагога, музыкально-общественного деятеля Андрея Кушниренко в контексте развития профессионально-хорового исполнительства на Буковине в разные периоды.

В исследовании проанализирован процесс развития профессионального исполнительства на Буковине в досоветский период, где музыкальное искусство развивалось благодаря просветительской работе украинских музыкантов, которые в тяжёлых условиях внесли большой вклад в развитие национальной культуры. Благодаря музыкальным хоровым обществам, стимулировавшим развитие профессионально-исполнительского искусства на Буковине, а также выдающимся культурно-просветительским подвижникам, которые поднесли аматорское хоровое исполнительство до профессионального, опираясь на опыт галицких музыкальных обществ, первые украинские хоровые коллективы Буковины активно включаются в музыкально-концертную жизнь Западной Украины. Развитие дирижерско-хорового искусства Буковины данного периода отражает культурные тенденции и ориентации в процессах становления украинской профессиональной исполнительской школы, сохраняя универсальные

качества, которые свойственны формам, традиционным для национальной музыкальной культуры.

В работе рассмотрены этапы развития профессионального хорового исполнительства на Буковине, начиная с XIX столетия до первой половины XX столетия. Дается анализ музыкально-просветительской деятельности его предшественников. Особое внимание уделяется творчеству С.Воробкевича и его последователям: П.Бажанского, Е.Мандичевского, Ч.Порумбеску. Раскрываются особенности, которые определили характеристики профессионального хорового исполнительства на Буковине в советский период, дается предистория возникновения Буковинского ансамбля песни и пляски, а также охарактеризована его роль в процессах возрождения хоровых традиций на буковинских землях. В работе рассматриваются основные тенденции, которые определили развитие и становление вокально-хорового исполнительства, анализируются направления, которые предопределили формирование основ профессионализации исполнительской культуры в этой сфере музыкальной деятельности.

Отмечены особенности творческой, концертно-просветительской деятельности А.Кушниренко в контексте становления профессионального дирижерско-хорового искусства, анализируется деятельность Заслуженного Буковинского ансамбля песни и танца, охарактеризована композиторская деятельность выдающегося дирижера. В работе подчеркивается, что А.Кушниренко внес большой вклад в историю хорового искусства на Буковине, в характеристиках его творчества акцентируется внимание на особенностях стиливой манеры композитора, подчеркивается, что эта манера предопределяется мировоззренческими и художественными ориентациями, которые сформировались в А.Кушниренко в годы учебы (Львовская консерватория). Указываются моменты, которые выделяют дирижерскую школу этого учебного заведения, а именно: использование дирижерского опыта, который сложился в западноевропейской традиции, и его интерпретация с учетом практики особенностей отечественных музыкантов.

В работе рассматриваются основные направления музыкально-просветительской деятельности А.Кушниренко, характеризуется стилистика музыкального языка в его произведениях разных жанров, обобщаются принципы, на которых строится его педагогическая деятельность как хормейстера и мировоззренческие установки, которым мастер следовал всю творческую жизнь.

Ключевые слова: Буковина, профессионально-хоровое исполнительство, музыкально-просветительская деятельность.

Yaroshenko I.V. "Musical instructive activity of A.Kushnirenko in the context of development of the professional chorus performance in Bukovyna". – Manuscript.

Thesis for a candidate degree of art expertise, speciality 17.00.01.– Theory and History of Culture. – State Academy of Managing Personnel of Culture and Arts, Kyiv, 2005.

Musical instructive activity of A.Kyshnirenko in the context of development of the professional chorus performance in Bukovyna is considered. Stages of development of professional chorus performance in Bukovyna from 19th till the 1st half of the 20th century have been also described.

The analyses of musical instructive activity of some representatives of this period such as S.Vorobkevych and his followers E.Mandychevsky, Ch.Porumbesku, P.Bazhansky has been made. The peculiarities of professional chorus performance in Bukovyna during the Soviet period have been in the focus of attention.

Particular features of creative concert instructive activity of A.Kushnirenko in the context of formation of professional chorus conductor's art have been revealed.

The activity of Honorary Bukovyn's ensemble of singing and dancing has been enlightened.

The characteristics of the composer's creative activity has been made.

Key words: Bukovyna, professional-chorus performance, concert-instructive activity.

Підп. до друку 7.10.2005 Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір др. апарат.
Друк офсетний. Облік.-вид. арк. 10. Зам. 197. Тираж 100

Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, Київ, вул. Січневого повстання, 21

АВ 65.438

МИСТ

ПЕРІ

МИСТ